

Saksbehandling ved mistanke om seksuelle overgrep

FOR OSLO KATOLSKE BISPEDØMME
OG TRONDHEIM STIFT

*Prosedyrer når kirkelig medarbeider
er mistenkt for eller har gjort seg skyldig i
grenseoverskridende seksuell adferd*

Saksbehandling ved mistanke om seksuelle overgrep

FOR OSLO KATOLSKE BISPEDØMME
OG TRONDHEIM STIFT

*Prosedyrer når kirkelig medarbeider
er mistenkt for eller har gjort seg skyldig i
grenseoverskridende seksuell adferd*

Om retningslinjene

For Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift gis herved forpliktende retningslinjer som skal sikre enhetlig og kompetent behandling i saker om seksuelle overgrep/krenkelser, der mistenkte er prest/diakon eller ordensmedlem eller ansatt/frivillig i kirkens tjeneste. Retningslinjene er skrevet først og fremst med tanke på saker som gjelder barn og unge (under 18 år etter kirkelig lovgivning), og sårbare voksne. Disse gruppene har et særskilt vern både i kirkerettslig og i norsk straffelovgivning. Men retningslinjene skal følges ved alle typer grenseoverskridende seksuell atferd fra en kirkelig medarbeider. Fagetisk råds mandat omfatter alle typer saker.

Det er utarbeidet en brosjyre som kort gir informasjon om retningslinjene, og som gir referanser til de personer man kan henvende seg til når man får vite eller har mistanke om at et overgrep har funnet sted. Denne brosjyren skal være tilgjengelig i alle katolske menigheter i Oslo katolske bispedømme (OKB) og Trondheim stift.

Innholdsfortegnelse

Bakgrunn	9
1. Kirkens ansvar for å verne om menneskets integritet	11
2. Begrepsbruk i disse retningslinjer	12
2.1 Hva legger vi i «seksuelle krenkelser/ overgrep»?	12
2.2 Andre begreper som brukes i planen	12
3. Kirkens prinsipper og forpliktelser	13
4. Saksgang og organer	14
4.1 Biskopens ansvar for å innlede undersøkelser i henhold til prosedyrene for behandling av overgrepssaker i Kirken	14
4.1.1 Mistanke om forhold straffbart etter norsk lovgivning	14
4.1.2 Kirkerettslig saksgang ved ulike kategorier mistenkte	15
4.2 Kontaktpersoner og Fagetisk råd	15
4.2.1 Kontaktpersoner	15
4.2.2 Fagetisk råd	16
4.3 Støttepersoner for den krenkede, mistenkte og for berørt menighet/tjenestested	17
4.4 Terapeutisk hjelp/sjelesorg	17
4.5 Oppreisning	17
4.6 Taushetsplikt	17
4.7 Avslutning av saker, arkivering og makulering	17
5. Informasjon og kommunikasjon	18
5.1 God og saklig informasjon kan bidra til å hindre ryktespredning unødig usikkerhet og spekulasjon.	18
5.2 Informasjon mellom bispedømme/ stift og ordenssamfunn	18
5.3 Informasjon til andre bispedømmer	18
5.4 Informasjon til berørt menighet/ tjenestested	19
5.5 Informasjon til media	19
VEDLEGG I – BISKOPENS DEKRET	20
Stadfestelse av ordningen med Fagetisk råd i Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift	20
VEDLEGG II – KANONISK RETT (KIRKERETTEN)	21
VEDLEGG III – INSTRUKS FOR KONTAKTPERSONER	28

Bakgrunn

Beredskapsplanen for Oslo katolske bispedømme, som fastla prosedyrer når kirkelig medarbeider er mistenkt for eller har gjort seg skyldig i seksuelle overgrep og grenseoverskridende seksuell adferd, ble promulgert av biskop Gerhard Schwenzer SS.CC den 17. februar 2003. Planen ble dermed satt i kraft og brukt fra denne datoen.

Gjennom beredskapsplanen skulle det sikres at bispedømmet/stiftet har gode prosedyrer for hvordan saken skal behandles, og klare retningslinjer for informasjon der det foreligger mistanke om seksuelt overgrep eller grenseoverskridende seksuell adferd fra en kirkelig medarbeiders side.

Da det i 2010 ble kjent at tidligere biskop i Trondheim stift var fjernet fra embetet fordi han hadde begått et seksuelt overgrep, ble dette slått stort opp i alle typer media. Det førte til at OKB og Fagetisk råd mottok en lang rekke meldinger fra mennesker som rapporterte om seksuelle overgrep og krenkelser, og om mistanker om at slike forhold hadde funnet sted. Forholdene som ble meldt, strakte seg inntil 60 år tilbake i tid. Henvendelsene ble behandlet av biskopen og Fagetisk råd på grunnlag av den gjeldende beredskapsplanen. Erfaringene fra disse sakene viste at det fantes forbedringspunkter i planen. Dette er det tatt hensyn til i den foreliggende revisjon.

Beredskapsplanen, som var vedtatt å gjelde for OKB, ble av biskop Bernt Eidsvig, som apostolisk administrator for Trondheim stift, den 29. mars 2010 gjort gjeldende også for Tromsø stift. Nord-Norge har senere fastsatt egne retningslinjer for behandlingen av saker om seksuelle overgrep begått av kirkelig medarbeider (general dekret promulgert av biskop Berislav Grgić 20. juni 2011).

Den 3. mai 2011 utstedte Troslærekongregasjonen et rundskriv som skal veilede bispekonferansene i arbeidet med retningslinjer for behandling av saker om seksuelle overgrep mot mindreårige. I og med at Den nordiske bispekonferansen dekker fem land, ble Troslærekongregasjonen forespurrt om hvert av konferansens bispedømmer kunne utarbeide sin egen plan. Dette ble det gitt tillatelse til.

Ved den foreliggende revisjon har siktemålet blant annet vært å forkorte og forenkle planen, som er meget omfattende, detaljert og til dels tung å lese. Erfaringen er også at den er lite kjent blant kirkens medlemmer. Et hovedgrep er å ta ut vedleggene om faglitteratur og om norsk lovgivning. Begge er foreldet og egentlig unødvendige. Vedlegget om aktuelle kirkerettslige bestemmelser er ajourført.

Avsnittet om forebygging av overgrep er ikke med lenger. Dette er et stort og vanskelig tema som er under kontinuerlig behandling i kirken. Det var også tema for den store konferansen paven holdt ultimo februar 2019. Temaet er så viktig at det fortjener et eget hefte. Det er derfor oppnevnt en sakkyndig gruppe som har fått i oppdrag å utarbeide et slikt veiledende hefte for vårt bispedømme.

Under arbeidet med revisjon av retningslinjene har vi tatt hensyn til de synspunkter og bestemmelser som er kommet til uttrykk i pavens apostoliske skriv Motu Proprio (2019).

Når avsnittet om forebyggelse er utskilt til særskilt behandling, er det ikke lenger treffende å kalle det foreliggende hefte for en «beredskapsplan». Det inneholder kort og godt retningslinjer for saksbehandlingen ved mistanke om grenseoverskridende seksuell atferd fra en kirkelig medarbeider.

1. Kirkens ansvar for å verne om menneskets integritet

«Geistliges seksuelle overgrep mot mindreårige står i alvorlig motsetning til Livets Evangelium», sa pave Benedikt XVI i sitt møte med de amerikanske biskoper i 2008. Vi kunne bruke enda sterkere ord – slike overgrep er ødeleggende og kan ikke tolereres. Lidelsene de unge påføres, kan i verste fall følge dem hele livet. Dessuten representerer overgrep begått av geistlige og kirkelige tillitspersoner alltid et grovt tillitsbrudd. Prester, kateketer og ordensfolk har et entydig mandat: Å leve og lære i overensstemmelse med evangeliet. Det er vanskelig å forestille seg noe som står i sterkere motsetning til Kristi budskap enn seksuelle overgrep, i første rekke mot mindreårige, men også mot sårbare voksne.

Vi er alle skapt i Guds bilde, og har derved en ukrenkelig verdi. Et overgrep er en grenseoverskridende handling som truer menneskers integritet og skader både fysisk, psykisk og åndelig. Det handler om så meget mer enn et brudd på det sjette bud. Evangeliets ord, «Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg» (Matt 25,40b), er klart og kan ikke tolkes bort.

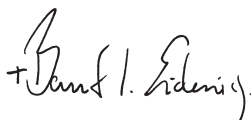
Enhver som får kjennskap til at seksuelle krenkelser har funnet sted i kirkelig sammenheng, har et moralsk ansvar for å melde fra. Kirken pålegger sine geistlige å gjøre dette. Om noen – prest eller biskop – skjuler et slikt overgrep, har vedkommende gjort seg medskyldig.

I et rundskriv fra Troselærekongregasjonen av 3. mai 2011 ble det lagt stor vekt på at biskopenes retningslinjer for behandling av seksuelle overgrep mot mindreårige, også skulle omhandle hva som kan og bør gjøres for å forhindre og forebygge overgrep og krenkelser. Slik forebygging er en helt sentral pastoral oppgave i Kirken. Samtidig vet vi at overgrep kan finne sted, til tross for våre anstrengelser. Da er det Kirkens oppgave å lindre skaden for den krenkede og sikre at overgriperen ikke forbryter seg igjen. «Vi må alle engasjere oss tydelig og modig for at enhver person, særlig barn, som er en av de mest sårbare gruppene, alltid blir forsvart og beskyttet», sa pave Frans under Angelusbønnen 5. mai 2019.

På smertefullt vis er vi blitt konfrontert med overgrep også i Oslo katolske bispedømme og i Trondheim stift. Vi ønsker å gjøre vårt ytterste for å forhindre at slikt hender igjen. Skulle det allikevel skje, skal vi gjøre alt som står i vår makt for å lindre smerten og rette opp skaden som den krenkede er påført. De utsatte skal tilbys all den faglige og sjelsesørgeriske hjelp det er mulig å gi dem.

Kirken skal være et trygt sted for alle. All grenseoverskridende seksuell atferd er uakseptabel. Å forebygge og lindre smerten ved slik atferd er en kontinuerlig prosess. Vi vil stadig bearbeide og forbedre våre rutiner og yte best mulig hjelp til alle som måtte komme i berøring med slike saker. Disse retningslinjer for saksbehandlingen er et forsøk på nettopp dette og er fra dags dato forpliktende for Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift.

Oslo, 20. februar 2020

+ Bernt I. Eidsvig Can.Reg.
Biskop

2. Begrepsbruk i disse retningslinjer

2.1 Hva legger vi i «seksuelle krenkelser/ overgrep»?

Definisjon av begrepene «seksuelle krenkelser/seksuelle overgrep» og hvordan begrepene brukes, kan variere i forskjellige sammenhenger.

I vår kirkelige sammenheng er det tilstrekkelig å definere seksuelle krenkelser/overgrep som overskridelse av en annens persons intimitetsgrense, hva enten dette skjer ved utnyttelse av en maktposisjon eller ved truende eller voldelig atferd.

Befatning med barnepornografi regnes også som seksuelle overgrep mot mindreårige.

2.2 Andre begreper som brukes i planen

I planen brukes betegnelsen «krenket» om den som sier seg utsatt for en seksuell krenkelse/overgrep. «Krenkeren» eller «overgriperen» er da den som har begått eller mistenkes for å ha begått en slik krenkelse eller overgrep.

«Barn» brukes om person under 18 år. Dette er i overensstemmelse med kirkerettens begrep «minores», som der betegner personer under 18 år.

En «sårbar voksen» er en person over 18 år som varig eller forbigående mangler dømmekraft og evne til å ta tilstrekkelig vare på seg selv. Det må her presiseres at dersom den seksuelle krenkelsen er skjedd ved truende eller voldelig atferd, kan offeret naturligvis være en person med vanlig dømmekraft og modenhetsgrad.

«Kirkelig sammenheng» betyr i utgangspunktet alle organer og tjenester i Kirken: Bispedømme/stift, menighet, ordenssamfunn og katolske organisasjoner. For de katolske skolene gjelder egne regler, nedfelt i friskoleloven og skolenes eget regelverk. Alle skolene skal ha beredskapsplaner som skal fange opp mulige overgrep mot barn. Rektor har ansvaret for at planene følges opp.

«Kleriker» betyr biskop, prest, diakon, herunder ordinert medlem av ordenssamfunn. Merk at det gjelder egne regler for behandling av saker mot biskoper. Slike saker føres via nuntiaturet.

«Legperson» er alle som ikke er klerikere. Også medlemmer av kvinnelige ordenssamfunn og ikkeordinerte medlemmer av mannlige ordenssamfunn regnes som legpersoner.

«Kontaktperson» er oppnevnt person som mottar meldinger om seksuelle krenkelser som kan ha funnet sted i kirkelig sammenheng, og som er ansvarlig for å bringe informasjonen om dette til de instanser som skal behandle saken videre.

«Støtteperson» er person som oppnevnes som støtte for henholdsvis den mistenkte krenker og den krenkede. Støtte vil ta forskjellig form etter hva slags behov den berørte parten har.

3. Kirkens prinsipper og forpliktelser

OKB og Trondheim stift forplikter seg på følgende prinsipper:

1. Kirken skal være et trygt sted for alle. Vi skal aktivt forebygge overgrep i våre sammenhenger og skape en kultur der det er trygt og enkelt å melde fra om overgrep.

Alle med ansvar og lederverv, eller en annen kirkelig rolle, skal handle og uttrykke seg klart og tydelig, slik at mulige ofre for seksuelle overgrep tør stå frem med sin historie.

2. Vi skal skille mellom tilgivelse og konsekvenser. En eventuell tilgivelse innvirker ikke på konsekvensene av overgrep. Hvis et overgrep har funnet sted, vil Kirken gjøre alt som står i dens makt for å sikre at overgriper møtes med de sanksjoner, kirkerettslige og/eller strafferettslige, som saken foranlediger, og for at overgrepet ikke gjentar seg, og at den krenkede får den nødvendige hjelp og oppreisning.
3. Vi skal ivareta de involverte parter og sikre en profesjonell saksgang. Selv om det ikke er tatt stilling til skyldspørsmålet, kan biskopen i alle tilfeller begrense den mistenkte krenkerens kirkelige tjeneste inntil saken er klarlagt, eventuelt ved en dom.
4. Er det mistanke om straffbare forhold, skal dette som den klare hovedregel snarest anmeldes til politiet eller påtalemyndigheten, som eventuelt vil opprette en ordinær straffesak. Selv om forholdet synes strafferettslig foreldet, skal slik anmeldelse finne sted. Vår saksbehandling

skal hele tiden være preget av menneskelighet og varsomhet, og vi skal ta hensyn til at både den mistenkte krenkeren og den krenkede er i en svært sårbar situasjon.¹

5. Vi vil ta nødvendige skritt for å gjenopprette den mistenktes gode navn og rykte fullstendig, hvis han/hun feilaktig er beskyldt for å ha begått seksuelle overgrep.²
6. Vi skal tilby hjelp og omsorg til den som opplever seg krenket, og dennes familie, også utover den første tiden etter at saken er blitt meldt. Dersom noen opplever vanskeligheter med sin tro som en følge av dette, skal vi møte disse med ydmykhet, følsomhet og respekt.
7. Vi skal også hjelpe den mistenkte krenkeren på det åndelige og følelsesmessige plan. Dette gjelder uavhengig av sakens utfall. Kirkens budskap om kjærlighet og tilgivelse gjelder også for personer som har begått seksuelle krenkelser. Dette betyr at de kan hjelpes til å arbeide for oppgjør og fornyelse i sitt liv – noe som vil være umulig uten at de tar fullt ansvar for sine handlinger. Men det betyr ikke at de skal fortsette i sin kirkelige stilling. Det beror i første rekke på sakens alvorlighetsgrad.

---

1 Troselærekongregasjonens rundskriv av 3. mai 2011, I, d), 3.

2 Jf. Troselærekongregasjonens rundskriv av 3. mai 2011, I, d), 3.

4. Saksgang og organer

I det følgende gis retningslinjer for hvordan en innmeldt sak skal behandles, og hvilke organer som er involvert.

4.1 Biskopens ansvar for å innlede undersøkelser i henhold til prosedyrene for behandling av overgrepssaker i Kirken.

Biskopen har i sitt bispedømme det kirkeretten kaller «styringsmyndighet». Med grunnlag i styringsretten skal biskopen gripe inn ved seksuelle overgrep og mistanke om seksuelle overgrep.

Dersom biskopen får informasjon om at et overgrep kan ha funnet sted, krever kirkeretten at han personlig eller gjennom en annen egnet person diskret undersøker de faktiske omstendigheter det er informert om. Hos oss får biskopen bistand til dette av Fagetisk råd (jf. 4.3).

For hver enkelt sak oppnevner biskopen i samråd med Fagetisk råd en saksbehandler. Det kan, men må ikke, være ett av Fagetisk råds medlemmer. Saksbehandleren skal bistå Fagetisk råd i den praktiske gjennomføringen av saksgangen.

4.1.1 Mistanke om forhold straffbart etter norsk lovgivning.

Dersom biskopens undersøkelser, eventuelt i regi av Fagetisk Råd, leder til mistanke om at en kirkelig medarbeider kan ha gjort seg skyldig i et straffbart overgrep, skal som den klare hovedregel forholdet snarest mulig anmeldes til politiet. Dette gjelder selv om forholdet kan være strafferettslig foreldet. Ved overgrep vil det dreie seg om straffbare forhold som er undergitt ubetinget offentlig

påtale. Det vil si at den krenkede eller dennes pårørendes mening er uten betydning for om påtalemyndigheten skal beslutte etterforskning av saken. Dette innebærer også at en hvilken som helst person som blir klar over at det er begått overgrep av en kirkelig medarbeider, kan anmelde dette til politiet. Likevel vil det normalt være fornuftig å rådføre seg med biskop eller Fagetisk Råd før man går til et slikt skritt.

Dersom biskopen, etter å ha konferert med Fagetisk Råd, vil anmelde et mulig straffbart forhold, kan det være klokt først å ha en samtale med den krenkede eller dennes pårørende. Vegrer disse seg for å støtte en anmeldelse, for eksempel fordi de er engstelige for publisitet, bør de orienteres om at en strafferettslig etterforskning og eventuell domstolsbehandling gir den beste garanti for full belysning av alle sakens sider. I en slik prosess vil den krenkede interesser i høy grad bli ivaretatt, og han/hun vil bistås av advokat. Anonymitet vil bli sikret gjennom hele prosessen. Den krenkede må bli forklart at en rettsprosess, der også siktedes rettigheter er ivaretatt, er den eneste behandlingsmåte som fullt ut kan gi det verdslige samfunnet tillit til at saken avsluttes på en god og riktig måte. I det lange løp vil dette også være i den krenkede interesse.

Når politiet har fått en sak mot en kirkelig medarbeider til etterforskning, uansett om dette er skjedd ved anmeldelse eller på annen måte, er det viktig at kirkens organer og personer samarbeider med politiet i oppklaringen av saken. Dette er viktig både for å få skyldige dømt, men også for å sikre at uskyldige går fri. Et effektivt samarbeid forutsetter at kirken gir politiet innsyn i interne dokumenter som kan belyse saken. Det kan for eksempel gjelde tidligere kirkerettslig behandling av disiplinærsak mot den mis-

tenkte, eller rett og slett dokumenter i en sak der det er kommet bekymringsmeldinger om upassende atferd hos en kirkelig medarbeider. Det kan også dreie seg om dokumentasjon som viser at anmelder tidligere har innlevert falske anmeldelser. Et godt samarbeid med politiet forutsetter også at vitner er villige til å forklare seg, og at forklaringer er så fullstendige og sannferdige som mulig. Det sier seg selv at opplysninger fremkommet i skriftemål eller annen sjelesørgerisk samtale ikke under noen omstendighet skal tilflyte politiet.

Selv om en sak er anmeldt til politiet, og påtalemyndigheten har satt i gang etterforskning, forhindrer ikke det en kirkerettslig behandling av det samme saksforholdet. Men det vil være naturlig at den kirkerettslige saksbehandlingen ikke avsluttes før den ordinære strafferettslige behandlingen er brakt til ende, eventuelt ved en rettskraftig dom.

4.1.2 Kirkerettslig saksgang ved ulike kategorier mistenkte:

4.1.2.1 Den mistenkte er kleriker(geistlig)

Kirken har funnet det nødvendig å gi Troslærekongregasjonen myndighet i alle krenkelsessaker som gjelder unge under 18 år eller særlig sårbare voksne, og hvor den mistenkte er kleriker. Biskopen foretar de innledende undersøkelser. Hvis disse viser at krenkelser kan ha funnet sted, skal han over sende saken til Troslærekongregasjonen.

Når Troslærekongregasjonen har fått saken, avgjør denne så hvordan den videre skal håndteres: av biskopen eller av kongregasjonen. Dersom kongregasjonen bestemmer at saken skal behandles lokalt, vil biskopen få instruksjoner om saksbehandling og saksgang.

Kirkeretten kjenner to mulige måter en sak kan føres på: rettslig (hvor saken dømmes av et kirkelig tribunal) eller administrativt, hvor biskopen, som prestens kirkerettslige

overordnede, avgjør saken. Troslærekongregasjonen bestemmer om saken skal behandles rettslig eller administrativt. Dersom den mistenkte er ordensprest eller diakon, vil vedkommendes ordensforstandere i enkelte tilfeller besitte den nødvendige myndighet til å iverksette de innledende undersøkelser. Samtidig består biskopens ansvar og myndighet i alle slike saker hva menighetene og det pastorale liv i bispedømmet angår.

Det vises til Vedlegg I om kirkeretten, der man finner bestemmelsene som regulerer disse kirkerettslige forholdene.

Dersom mistanken gjelder et ordensmedlem, og ordensforstanderen ønsker det, kan biskopen gi sitt samtykke til at Fagetisk råd og OKBs informasjonsavdeling bistår ordenen når dette anses nødvendig eller hensiktsmessig.

4.1.2.2 Den mistenkte er lemperson

Biskopen vil være uten reaksjonsmulighet når den mistenkte er en lemperson uten kirkelig tjeneste. Har lempersonen en funksjon i kirken (ikke ansatt), kan vedkommende naturligvis fjernes fra denne tjeneste. Viser mistanken seg å være troverdig, skal den mistenkte fratas alle tillitsverv/funksjoner i kirken. Dersom den mistenkte er en ansatt, vil arbeidsgiver ha ansvaret innenfor de rammene som arbeidsmiljøloven og kirkeretten setter. Dersom den mistenkte er et ordensmedlem (ikke kleriker), skal biskopen behandle saken i samråd med den mistenktes foresatte.

Uavhengig av om den mistenkte er geistlig eller lemperson, kan den krenkede bruke kirkes støtteapparat, slik det skisseres i denne planen.

4.2 Kontaktpersoner og Fagetisk råd

4.2.1 Kontaktpersoner

Biskopen oppnevner minst to særskilt eggende kontaktpersoner i hvert av stiftene.

I hvert stift skal det være minst én mannlig og én kvinnelig kontaktperson, og én av kontaktpersonene kan gjerne være prest. Kontaktpersonene oppnevnes for fire år om gangen og kan gjenoppnevnes.

Kontaktpersonene skal være lett tilgjengelige, på telefon og/eller epost, og den nødvendige informasjon om kontaktmulighetene skal være publisert på katolsk.no. Det er også utarbeidet en egen brosjyre: «*Hva gjør man ved mistanke om seksuelle overgrep begått av kirkelig medarbeider?*» Stiftene, menighetene, ordenene og de kirkelige institusjonene har et felles ansvar for å gjøre denne informasjonen synlig/tilgjengelig.

Kontaktpersonene er der for å lytte til den som henvender seg, og er ansvarlige for å viderebringe den informasjonen de får, til de instanser som skal behandle saken videre.

Enhver som får kjennskap til at seksuelle krenkelser kan ha funnet sted i kirkelig sammenheng, har et moralsk ansvar for å melde fra om dette. Er det en prest eller diakon som får denne kunnskapen, skal han melde fra. Bekymringsmelding eller mistanke meldes via en kontaktperson eller direkte til biskopen. Hvis kontaktpersonen er den som kontaktes først, skal han/hun informere biskopen og Fagetisk råd.

Dersom biskopen er den som kontaktes først, skal han innkalle Fagetisk råd, slik at de sammen kan avgjøre den videre saksbehandling.

Kontaktpersonene møter ved behandlingen av saker i Fagetisk råd for å gi videre den informasjon de har mottatt, og ellers når det er ønskelig.

Se også egen instruks for kontaktpersonene i Vedlegg II.

4.2.2 Fagetisk råd

Biskopen oppnevner et Fagetisk råd med minst én psykolog/psykiater, én prest eller diakon og én jurist som medlemmer. I tillegg skal rådet innhente eksternt bistand når dette er nødvendig. Minst ett av medlemmene skal være kvinne.

Fagetisk råd skal ha en funksjonstid på fire år, og medlemmene kan gjenoppnevnes. Man bør unngå å oppnevne et nytt fulltallig råd samtidig. Det er viktig å beholde en kontinuitet av erfaring og kunnskaper i rådet.

Selv om det ikke foreligger konkrete saker, skal rådet møtes en gang hvert halvår. Hensikten er at medlemmene skal være orientert om og drøfte utviklingen på dette feltet, nasjonalt og internasjonalt.

Nye medlemmer skal informeres om status i eventuelle pågående saker og skal ellers få slik informasjon som er relevant for å utføre oppdraget, for eksempel om behandlingen av tidligere saker.

Når en klage er mottatt, vurderer Fagetisk råd denne og sørger for at retningslinjene følges ved den videre saksbehandling. Fagetisk råd skal ha all informasjon om saken. Biskopen og Fagetisk råd har et samlet ansvar for sakens fremdrift i henhold til retningslinjene.

Hvis den mistenkte er kleriker (geistlig), er det mulig saken også faller inn under Troslærekongregasjonens myndighet selv om den krenkede er over 18 år, jf avsnitt 4.1.2. foran. Dette er tilfellet hvis den krenkede kommer inn under kategorien «særlig sårbar voksen». Ansvaret for å vurdere om dette er tilfellet i den enkelte sak, ligger lokalt i bispedømmet/stiftet. I slike saker skal Fagetisk råd i samråd med biskopen innhente den sakkyndige bistand de anser nødvendig. Selv om saken måtte høre under Troslærekongregasjonens myndighet, forhindrer ikke det at saken anmeldes til

politiet/påtalemyndigheten når det ellers skal skje etter disse retningslinjer.

Videre skal Fagetisk råd ha en rådgivende rolle i bispedømmet/stiftet vedrørende psykologiske, juridiske, sosiale, moralske og teologiske spørsmål i forbindelse med seksuelle overgrep. Medlemmene av Fagetisk råd skal ved behov bistå med fagkunnskap i utdanning og etterutdanning av prester, diakoner og kirkelige medarbeidere.

4.3. Støttepersoner for den krenkede, mistenkte og for berørt menighet/tjenestested

Dersom det er behov for det, oppnevner biskopen, i samråd med Fagetisk råd støttepersoner for de involverte parter. En støtteperson skal være personlig egnet til oppgaven, det vil si ha nødvendig faglig og menneskelig kompetanse. Samme person kan ikke være støtteperson for begge parter. Støttepersonen skal være en den aktuell part kan ha tillit til.

Støttepersonen skal være lydhør for den aktuelle parts behov, og bringe ønsker og behov videre til Fagetisk råd. Familiemedlemmer eller kontaktpersoner bør vanligvis ikke være støttepersoner.

Fagetisk råd har en veiledende rolle overfor støttepersonene.

4.4 Terapeutisk hjelp/sjelsorg

Kirken har et ansvar for å ivareta de involverte på best mulig måte, også når saken er under politietterforskning eller kirkerettslig undersøkelse.

Fagetisk råd har som sitt ansvar å sørge for at både den krenkede og overgriper tilbys adekvat profesjonell hjelp. I den utstrekning utgifter til slik hjelp ikke dekkes av det offentlige, gis det mulighet til å søke bispedømmet/stiftet om økonomisk bistand.

I en overgrepssak kan også menigheten/ tjenestestedet oppleve seg sviktet. Utover den rene informasjon kan det være behov for særskilt diakonal omsorg i kjølvannet av en slik sak. Biskopen skal, i samråd med Fagetisk råd og menigheten, vurdere hva som kan gjøres for å avhjelpe et slikt behov.

4.5 Oppreisning

Hvis det blir tilstrekkelig godtgjort at et overgrep har funnet sted, er ulike former for oppreisning aktuelt. Det kan skje i form av en billighetserstatning og en formell beklagelse fra kirkelig myndighet. Biskopen avgjør i hver enkelt sak om det skal tilbys oppreisning, etter å ha rådført seg med Fagetisk råd. Dersom saken behandles i rettsapparatet og ender med domfellelse av overgriperen, vil den krenkede etter omstendighetene også bli tilkjent erstatning (oppreisning) i dommen. Det finnes også egne offentlige erstatningsordninger som kan bli aktuelle. Den krenkede skal informeres om disse.

4.6 Taushetsplikt

Alle som i kirkelig sammenheng deltar i behandlingen av en sak om seksuelle overgrep, har taushetsplikt om alt de i den forbindelse får vite.

Taushetsplikten kan etter omstendighetene oppheves ved innhentet samtykke fra den som eier informasjonen, det vil som regel bety den krenkede eller andre som melder saken inn.

4.7 Avslutning av saker, arkivering og makulering

Alle saker skal skriftliggjøres, og alle skal formelt avsluttes; dette inkluderer også rene henvendelser. Alt skriftlig taushetsbelagt materiale i saker om seksuelle overgrep skal arkiveres i biskopens arkiv og oppbevares og behandles i overensstemmelse med kirkerettens bestemmelser. Dette gjelder også makulering av saker.

5. Informasjon og kommunikasjon

5.1 God og saklig informasjon kan bidra til å hindre ryktespredning, unødige usikkerhet og spekulasjon.

Hele tiden må hensynet til personvern veies opp mot det faktiske behov for informasjon. Skal taushetsbelagt informasjon gis, må det innhentes samtykke.

Det er prinsipielt viktig å avklare hvem som trenger informasjon om hva; det er behov for å gi differensiert informasjon. Noen trenger ut fra sin tilknytning til saken eller sin rolle mer informasjon enn andre.

Den som i første rekke kan ha behov for informasjon, er den krenkede, eventuelt dennes familie, og den mistenkte.

Dersom det dreier seg om et mulig straffbart forhold, slik at anmeldelse er sendt politiet, er det viktig at politiet styrer informasjonen som gis til de involverte parter. Hensynet til etterforskningen tilsier dette, og således at de kirkelige organer, derunder Fagetisk Råd, har en avventende holdning og rådfører seg med politiet før eventuelle henvendelser fra sakens parter leder til nærmere kontakt og samtale.

Dersom saken ikke etterforskes av politiet, står de kirkelige organer fritt til å styre informasjon som gis under saksbehandlingen. Det er naturlig at sakens parter, som vanligvis vil bli innkalt til samtale med biskop og /eller Fagetisk Råd, blir informert om saksbehandlingen, om Kirkens holdning til seksuelle overgrep, om de rettigheter de har, om muligheter for sjelesorg og oppnevning av en støtteperson, eller hvem vedkommende i fortsettelsen skal forholde seg til.

5.2 Informasjon mellom bispedømme/ stift og ordenssamfunn

Ved mistanke mot et medlem av et ordenssamfunn, skal vedkommendes overordnede lokalt og regionalt straks informeres om saken. Disse skal så vidt mulig være delaktige i å oppklare hva som ligger til grunn for mistanken, og å følge opp sakens videre utvikling.

5.3 Informasjon til andre bispedømmer

Hvis den mistenkte er en sekularprest som har vært i tjeneste i andre bispedømmer, skal biskopen informere disse.

Hvis den mistenkte er en ordensperson som har vært i tjeneste i andre bispedømmer, skal slik informasjon gis i samråd med den/de ordensforesatte.

Hvis det skulle komme en bekymringsmelding/anklage mot en prest i et annet bispedømme, enten i Norge eller i utlandet, skal vedkommendes ordinarius/overordnede informeres. Kopi av brevet som sendes til ordinarius/overordnede, skal også sendes til nuntiatoret i det aktuelle land via nuntiatoret i Stockholm.

5.4 Informasjon til berørt menighet/ tjenestested

Dersom den mistenkte ikke er sognepresten, skal biskopen underrette ham. Hvis den mistenkte er sognepresten, skal biskopen i samarbeid med Fagetisk råd vurdere hvilken informasjon de ulike aktørene i menigheten skal ha.

Biskopen og Fagetisk råd vurderer om det i andre tilfeller skal gis informasjon til menigheten/tjenestested, og hvilken informasjon som skal gis.

Foresatte til barn og ungdom som har deltatt i sammenhenger der man frykter/ vet at overgrep kan ha/har skjedd, vil ha behov for og krav på annen informasjon enn andre menighetsmedlemmer. I saker som er så alvorlige at det foreligger politianmeldelse, bør det, i samråd med politiet, inviteres til samtale. Det kan være behov særlig for å snakke om hvordan foreldre og andre foresatte bør forholde seg til den anmeldte og den krenkede i den situasjon som er oppstått.

5.5 Informasjon til media

Medieoppmerksomhet i en overgrepssak kan være en meget stor belastning for den krenkede og dennes familie, for den mistenkte og dennes nærmeste og for menigheten. Det er derfor viktig med en profesjonell mediehåndtering dersom en sak skulle nå offentligheten.

Generelt ønsker Kirken å tilstrebe åpenhet, men den enkelte saks karakter må vurderes nøye med tanke på grad av offentlighet.

Beskyttelse av den krenkede eller den som har meldt inn saken, faren for forhåndsdomming av den mistenkte og dennes behov for rettssikkerhet, er forhold som må ivaretas i den enkelte sak. Hensynet til personvernet må veie tungt men Kirken bør likevel ha åpenhet som ideal.

Frykt for Kirkens anseelse skal aldri være utslagsgivende for om en sak offentliggjøres eller kommenteres fra kirkelig hold. I tilfeller hvor man av pastorale hensyn og i samråd med den krenkede velger å ikke offentliggjøre en sak, må man uansett forberede seg på at forholdet kan bli offentlig kjent.

OKBs kommunikasjonssjef skal informeres så tidlig som mulig om en sak i bispedømmet, og i samarbeid med biskopen og Fagetisk råd legge en strategi for mediehåndtering. Pressekontakten skal holdes orientert om saken og både veilede og bli veiledet av biskopen og Fagetisk råd.

OKBs kommunikasjonssjef vil etter omstendighetene også kunne bistå andre bispedømmer i overgrepssaker. OKBs pressekontakt står generelt til disposisjon for lokal veiledning der det måtte være behov for dette

Skulle Kirken unntaksvis selv vurdere det som riktig å offentliggjøre en sak, bør det tilstrebes at alle involverte parter informeres om dette på forhånd.

VEDLEGG I – BISKOPENS DEKRET

Dekret

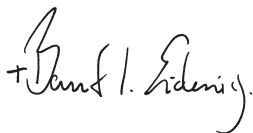
Stadfestelse av ordningen med Fagetisk råd i Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift

Som biskop er jeg forpliktet til personlig eller gjennom en annen egnet person diskret å undersøke bekymringsmeldinger og anklager om seksuelle krenkelser (jfr. CIC 1717 § 1). Siden 17. februar 2003 har Fagetisk råd i Oslo katolske bispedømme hatt i oppdrag å yte biskopen bistand i behandlingen av slike saker og ivaretagelsen av de involverte. Siden 29. mars 2010 har rådet også bistått Trondheim stift.

Da Fagetisk råd i kraft av sin faglige kompetanse har vist seg å sikre grundig og forsvarlig behandling av slike saker, har jeg besluttet å stadfeste Fagetisk råds funksjon og gir herved rådet følgende mandat:

1. Fagetisk råd skal i samsvar med CIC 1717 § 1 bistå Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift i behandlingen av saker hvor kirkelig medarbeider er mistenkt for eller har gjort seg skyldig i seksuelle krenkelser, slik disse er definert i de til enhver tid gjeldende retningslinjer for behandling av overgrepssaker.
2. Fagetisk råd arbeider etter vedtatte retningslinjer for behandling av overgrepssaker og skal sørge for at prosedyrene følges.
3. Fagetisk råds mandat omfatter i første rekke saker som involverer mindreårige og sårbare voksne, men også annen grenseoverskridende seksuell atferd fra en kirkelig medarbeider, det være seg geistlige eller legfolk som utfører tjenester for kirken.
4. For detaljer om rådets rolle i ulike typer saker, viser jeg til de gjeldende retningslinjer.

Oslo, 20. februar 2020

+ Bernt I. Eidsvig Can.Reg.
Biskop

VEDLEGG II – KANONISK RETT (KIRKERETTEN)

Kirkens interne behandling av overgrepssaker reguleres av den kanoniske rett («kirkeretten»). I tillegg til lovboken, *Codex Iuris Canonici* (promulgert av pave Johannes Paul II den 25. januar 1983), gjelder de kirkerettslige forskriftene gitt i den ap. skrivelse *MP Sacramentorum sanctitatis tutela* (30. april 2001) og i de oppdaterte *Normae de gravioribus delictis* til samme skrivelse (21. mai 2010). Dessuten vises til rundskrivet fra Troskongregasjonen den 3. mai 2011 til hjelp for bispekonferansene i utarbeidelsen av retningslinjer for behandlingen av seksuelt misbruk fra klerikere av mindreårige («seksuelt misbruk» er det vanlige begrep i pavelige og andre sentrale kirkelige skriv. Det antas å svare til det som i vår sammenheng kalles seksuelle krenkelses eller overgrep)

III.1. Generelle punkter

III.1.1 Seksuelle overgrep

Kirkens straffelov (kan. 1395, § 2) bestemmer at klerikere (= biskoper, prester og diakoner) kan straffes dersom de har «... forbrutt seg mot det sjette av De ti bud, og i alle fall dersom forbrytelsen er begått ved vold, ved trusler, offentlig eller med en mindreårig under 16 år ...». Ved *Sacramentorum sanctitatis tutela* ble denne aldersgrense løftet til 18 år.

III.1.2 Barnepornografi

I *Normae de gravioribus delictis* (art. 6, § 1, nr. 2) defineres kjøp, besittelse og utbredelse av barnepornografi inn under nevnte straffebestemmelse som overgrep mot en mindreårig. Barnepornografi defineres som materiale som involverer barn under 14 år. Jf. nedenfor III.1.8.

III.1.3 Alder og foreldelsesfrist

De kirkerettslige bestemmelser betegner alle under 18 år som «mindreårige».

Foreldelsesfristen i overgrepssaker er 20 år, og begynner å løpe fra det antatte offerets 18årsdag. Troskongregasjonen har myndighet til å sette foreldelsesfristen til side i enkeltsaker (jfr. *Normae de gravioribus delictis*, art. 7, § 1).

III.1.4 Troskongregasjonens myndighet

Kirken har funnet det nødvendig å gi Troskongregasjonen myndighet i alle overgrepssaker som gjelder unge under 18 år eller særlig sårbare voksne. Dette betyr at biskopene (eventuelt generalvikaren eller en biskoppelig vikar), etter å ha utført en såkalt «forutgående» etterforskning, skal melde enhver slik sak til kongregasjonen, som selv vil avgjøre hvordan den skal håndteres av biskopen (eller hans tribunal) eller av kongregasjonen. Dersom kongregasjonen bestemmer at saken skal behandles lokalt, vil biskopen få instruksjoner om saksbehandling og saksgang. Jf. *Normae de gravioribus delictis*, art. 16: «I den utstrekning ordinarius eller hierarken måtte ha fått en opplysning som i det minste kan se ut til å være sann, om en forbrytelse, må han etter at forutgående etterforskning er gjennomført, tilkjenne denne for Kongregasjonen for tros læren som medmindre den ut fra særskilte saklige omstendigheter trekker saken til seg, befaler ordinarius eller hierarken å prosedere til ende, dog så at retten likevel står fast dersom situasjonen tilsier det, til å anke mot dom på første nivå, men bare til øverste domstol i form av denne kongregasjon.» Til begrepet «forutgående etterforskning», se III.5.1 nedenfor.

III.1.5 Biskopens myndighet

Biskopen besitter i og for sitt bispedømme det kirkeretten kaller «styringsmyndighet», en betegnelse som inkluderer utøvende, dømmende og lovgivende myndighet.

Det følger av styringsmyndigheten at biskopen skal gripe inn ved seksuelle overgrep og mistanke om seksuelle overgrep. For øvrig tilligger det biskopen å sørge for at det pastorale arbeidet i bispedømmet, særlig det som rettes mot barn og unge, organiseres og gjennomføres slik at overgrep i størst mulig utstrekning ikke kan finne sted. Her kan det være nødvendig med tett samarbeid med verdslige myndigheter.

III.1.6 Arkivering og makulering av taushetsbelagte saker

Kirkerettens regler om behandling, oppbevaring og evt. makulering av dokumenter i bispedømmets arkiv og biskopens personlige arkiv (kann. 486–490) gjelder også saker som omfatter overgrep.

En saks dokumenter skal oppbevares i bispedømmets hemmelige arkiv og slettes ved den skyldiges død eller etter 10 år. En kort oppsummering sammen med teksten i selve dommen skal dog oppbevares også etter den skyldiges død. Dette gir mulighet for vurdering av saker i ettetid (jf. kan. 489, § 2).

III.1.7 Andre seksualforbrytelser enn misbruk av mindreårige

Kirkeretten inneholder også bestemmelser om andre seksualforbrytelser begått av klerikere enn misbruk av mindreårige, således om overgrep begått ved vold eller trusler. Utfordringen er at den kirkelige foreldelsesfrist her er satt til kun fem år (jf. kan. 1362, § 1, nr. 2). Utnyttelse av en maktstilling eller et tillitsforhold til å skaffe seg seksuell omgang omfattes for øvrig ikke direkte av disse bestemmelser. Biskopen i OKB har derfor her ved generaldekret 12. desember 2018 benyttet seg av sin lokale kirkelige lovgiv-

ningsmyndighet til å gi en egen straffelov for OKB som omfatter «synd mot det sjette av De ti bud som begås ved vold, trusler eller manipulasjon eller ved misbruk av stilling, avhengighetsforhold eller tillit» (art. 1, § 1). Bestemmelsene her gjelder ikke bare klerikere, men alle i kirkelige funksjoner eller under kirkelig utdanning, og den innebærer i realiteten langvarig eller livsvarig fratagelse av alle posisjoner eller gjøremål i Kirken. Sanksjonene kan ilegges også ved uaktksom overtredelse, ikke bare ved forsettlig sådan (jf. art. 3). Men viktigst er det at foreldelsesfristen er utvidet til å følge norsk lov for de samme forhold (jf. art. 5, § 1), og at fristen i særlig alvorlige tilfeller kan forlenges, også etter at den er løpt ut (jf. art. 5, § 2).

III.1.8 Pavelig utvidelse av det strafferettslige ansvaret

Pave Frans har ved den apostoliske skrivelse MP *Vos estis lux mundi* (7. mai 2019) utvidet straffansvaret til også å gjelde «ved produksjon, fremvisning, besittelse eller distribusjon, også digitalt, av barnepornografisk materiale, foruten ved rekruttering eller tilskyndelse av en mindreårig eller en sårbar person til å delta ved pornografiske fremvisninger» (art. 1, § 1, a), iii). Barnepornografisk materiale defineres som «enhver fremstilling av en mindreårig, uavhengig av medium, inneholdende eksplisitte seksuelle aktiviteter, virkelige eller simulerte, og enhver fremstilling av seksualorganer til mindreårige med fortrinnsvis seksuelle siktemål» (art. 1, § 2, c)). Men først og fremst innførte han en omfattende meldeplikt til overordnede kirkelige myndigheter og oppfordret til samarbeid med sivile myndigheter. Paven gjorde det også straffbart å forholde seg passiv eller ikke handle raskt nok når man får kjennskap til den nevnte forbrytelse. Bestemmelsen tar særskilt sikte på å ramme det høyere sjikt i Kirken (kardinaler, patriarker, biskoper eller pavens sendemenn, jf. § 6, a)). En nordisk utfordring er at ansvaret er spesielt knyttet til metropolitene (erkebiskopene som leder

hver sine kirkeprovinser), en organisasjonsstruktur som i dag ikke finnes i Norden.

III.2. Forholdet mellom borgerlige og kirkerettslige sanksjoner i overgrepssaker

Reaksjoner fra borgerlige myndigheter har ingen umiddelbare kirkelige konsekvenser, på samme måte som reaksjoner fra kirkelig hold ikke har sivilrettslige konsekvenser.

Samtidig understreker Kirken som nevnt behovet for et fornuftig og målrettet samarbeid med sivile myndigheter for å avverge overgrep (Rundskriv, I, e).

Kirkens saksbehandling og reaksjoner styres ene og alene av det kirkelige lovverk, og det må i ethvert tilfelle vurderes hvilken vekt som skal legges på borgerlig strafforfølgning som pågrepelse, siktelse, varetektsfengsling, tiltale, forelegg, domfellelse eller straff.

En borgerlig sanksjon kan også begrense behovet for en kirkelig reaksjon, jfr. kan. 1344, nr. 2: «... kan [den kirkelige] dommeren ut fra sin samvittighet og klokskap avstå fra å ilegge straff, ilegge en mildere straff eller gjøre bruk av en bot dersom den straffeforfulgte [...] er blitt straffet tilstrekkelig av borgerlig myndighet eller det kan forventes at de vil ta skritt for å straffe ham.»

III.3 Overgrep og skriftemålet

Dersom et seksuelt overgrep skjer i forbindelse med skriftemål, gjør dette forholdet særdeles skjerpene (jfr. kann. 1378, 1387 og 1388, *Normae de gravioribus delictis*, art. 4), og gjør det aktuelt med strengere straffutmåling.

Skulle en prest få kjennskap til begåtte overgrep gjennom skriftemål, kan denne mistanke eller visshet aldri bringes videre til tredjeperson, det være seg foreldre, politi, overordnede i Kirken e.l. Heller ikke indirekte kan en skriftefar bruke eller formidle kunnskapen videre. Jfr. kan 983, § 1: «Det sakramentale segl er ukrenkelig; derfor er

det helt forkastelig for en skriftefar ved ord eller på noen annen måte og av hvilken som helst grunn å forråde en pønitent.» § 2: «Det påligger også tolken dersom en slik forekommer, foruten alle andre som på en eller annen måte fra skriftemål har fått opplysning om synder, taushetsplikt.»

Jfr. videre kan. 984, § 1: «En skriftefar har fullstendig forbud fra å bruke kunnskap mottatt under skriftemål til ulempe for den skriftende også i tilfelle der enhver fare for avsløring er utelukket.» § 2: «En person som er betrodd en autoritet, kan ikke overfor andre bruke sin kunnskap om synd som han en gang har mottatt under skriftemål.»

Konklusjonen må bli denne: Kirkens regler for skriftemålet kan bare forstås på bakgrunn av at det er et sakrament. Alvorlige synder, ja endog dødssynder, kan det gis absolusjon for i skriftemålet. Å legge forholdene til rette for at de troende benytter seg av skriftemålet er altså et spørsmål om det høyeste av alle goder: det evige liv. Den troende må derfor være så sikker som det er mulig å bli, på at skriftemålshemmeligheter ikke vil bli røpet slik at frykt for dette ikke fungerer som en sperre for å gå til skrifte. Det er Kirkens plikt å sørge for at dette respekteres. For Den katolske kirke dreier det seg om et prinsipp som ikke kan være gjenstand for kompromisser.

Hvordan bør så presten forholde seg når han i et skriftemål får høre om overgrep? I et slikt tilfelle bør presten samvittighetsfullt vurdere om han skal oppfordre vedkommende til å melde seg for kirkelige ansvarshavende og/eller politi/påtalemyndighet og erkjenne sin skyld. Presten bør komme med klare råd om dette, og også om hva som kan gjøres og hvordan.

III.4. Sanksjonsmyndighet

Sanksjonsmyndigheten i en konkret overgrepssak er avhengig av den anklagedes stilling og kall i Kirken, således:

III.4.1 Mot biskoper

I en overgrepssak mot en biskop er det kun Den hellige stol (Vatikanet) som kan reagere. Jf. dog ovenfor III.1.8.

III.4.2 Mot prester og diakoner underlagt biskopen

I overgrepssaker hvor offeret er en mindreårig (dvs. under 18 år) eller en særlig sårbar voksen, skal saken iht. III.1.4 oversendes Troskongregasjonen.

I overgrepssaker hvor offeret ikke er et barn eller en særlig sårbar voksen, er det biskopen som har hele sanksjonsmyndigheten. Jf. ovenfor III.1.7.

III.4.3 Overfor ordensprester og diakoner

Enkelte mannlige ordensforstandere (jfr. kann. 620, 134, § 1, 1717) vil for ordenens eller kongregasjonens medlemmer kunne iverksette umiddelbare undersøkelser (jfr. III.5.1), dersom det fremsettes anklager om overgrep, før saken oversendes Troskongregasjonen. Troskongregasjonens autoritet i disse sakene forblir den samme. Men biskopen har uansett plikt og rett til å innlede undersøkelser mot ordensmedlemmer dersom anklagen gjelder en sak innenfor bispedømmet.

III.4.4 Overfor ansatte eller engasjerte legfolk i kirkelige organisasjoner

Når det er mistanke om seksuelt overgrep begått av ansatte eller engasjerte personer i kirkelige organisasjoner, må inngrepskompetansen antas å ligge hos organisasjonens øverste ledelse, enten daglig leder eller styre/landsstyre i henhold til organisasjonens vedtekter. Jfr. dertil III.1.7 ovenfor.

Dersom forholdet er begått av noen som tilhører ledelsen i en offentlig kirkelig organisasjon, kan denne lederen eventuelt fjernes eller erstattes etter kirkerettens regler som gjelder for offentlige organisasjoner (jfr. kan.

318). For en privat kirkelig organisasjon (jfr. kann. 323–324) har kirkelige myndigheter en viss, men mer begrenset og uklar inngrepskompetanse.

III.5. Innledende (umiddelbare) og eventuelt midlertidige tiltak

III.5.1. Innledende behandling av selve saken

Fremsettes det beskyldninger om mistanke mot en person for seksuelle overgrep mot barn/unge, må beskyldningen umiddelbart vurderes med grundighet og iht. kirkerettens bestemmelser. Det igangsettes en såkalt «forutgående undersøkelse» (*praevia investigatio*), dvs. en undersøkelse for å se om det overhodet kan være noe hold i saken, og videre for å avklare hvordan saken skal behandles videre, ikke ulikt det som skjer i første fase nå politiet får melding om en mulig forbrytelse. Denne undersøkelsen må ikke trekke ut i tid. Den skal blant annet klarlegge om det i det hele kan tenkes omstendigheter som enten svekker eller forsterker den mistenktes moralske ansvar for et eventuelt overgrep.

Dersom den anklagede er prest, skal i utgangpunktet sakens notar også være prest (jfr. kan. 483, § 2).

Etter den innledende undersøkelsen påligger det biskopen å oversende saken til Troskongregasjonen, iht. III.1.4.

III.5.2 Midlertidige forebyggende tiltak

Mens en sak pågår – men før det er endelig konkludert –, har ordinarius (biskopen, generalvikaren, en biskoppelig vikar) mulighet til å iverksette midlertidige tiltak som f.eks. å holde mistenkte unna kirkelig tjeneste og forby ham opphold på bestemte steder, eller endog pålegge ham å oppholde seg på et bestemt sted, jf. kan. 1722. Men siden en mistanke ikke er noen dom, understreker kan. 1717, § 2: «En må sikre seg at ikke noens

gode navn kommer i fare på grunn av denne etterforskning».

III.6 Den videre saksgang

III.6.1 Generelt

Kommer Troskongregasjonen frem til at saken skal føres på lokalt nivå, vil kongregasjonen også informere biskopen om prosedyrene som skal følges.

Som tidligere nevnt har Troskongregasjonen to mulige måter å føre en straffesak på. Den kan føres som rettssak, der saken pådømmes ved en kirkelig domstol, eller administrativt der biskopen avgjør saken.

Dersom en kirkelig straffesak skal behandles som rettssak, overlates saken til tribunalets «påtaleansvalige» (*promotor iustitiae*) som tar ut «kriminalsøksmål» (*actio criminalis*) mot den anklagede ved tribunalet. Domstolen (tribunalet) gjennomfører så vanlig skriftlig rettergang med muntlige avhør av parter og vitner før det avises dom. Den påtaleansvarlige fungerer som «aktor». Anke går direkte til Troskongregasjonens domstol.

For administrativ behandling gjelder, jf. kan. 1720. Biskopen eller annen ordinarius må gjøre mistenkte kjent med mistanken, og hva den bygger på, slik at han kan forberede sitt forsvar. Ordinarius må også, sammen med to rådgivere, meget nøye vurdere alle bevis og argumenter. Dersom han kommer til at overgrepet er begått, og forholdet ikke er foreldet, må han i det minste gi en kort begrunnelse for sin endelige avgjørelse av skyldspørsmålet og ileggelse av reaksjon, jfr kann. 1342-1350. og utstede et dekret. Virkningen av et slikt dekret svarer til virkningen av en straffedom. Klage over dekretet går direkte til Troskongregasjonen.

III.6.2 Anklagedes rettigheter

En som er anklaget i en kirkelig rettssak, skal informeres om sine rettigheter. I en sivil straffesak vil siktede blir informert om ret-

ten til advokatbistand og andre rettigheter av påtalemyndigheten. I en kirkelig sak mot en prest er det Kirkens ansvar å gjøre anklagede kjent med slike rettigheter. De mest relevante rettigheter i kirkeretten er:

- Rett til advokatbistand (kan. 1723, § 1): Anklagede i en kirkelig straffesak må ha en kirkerettslig advokat. Dersom han ikke selv engasjerer en advokat, skal dommeren oppnevne en.
- Rett til å avvise henleggelse (kan. 1724, § 2): Den anklagede kan kreve å få sin sak behandlet fullt ut selv om biskopen eller den kirkelige påtaleansvarlige ønsker å henlegge den.
- Rett til å ha det siste ordet (kan. 1725): I skriftlig og muntlig behandling av saken har anklagede eller hans advokat rett til å ha siste ord.
- Rett til frifinnelse (kan. 1726): Dersom anklagedes uskyld blir klarlagt under behandling av saken, har han rett til å bli formelt frifunnet, og dommeren må i sin dom frifinne ham for anklagen.
- Rett til å anke (kan. 1727): Den som blir funnet skyldig, kan uansett omstendigheter anke så lenge saken ikke er rettskraftig avgjort.
- Rett til en rettferdig prosess (kann. 221, § 3, og 1728, § 1): Alle relevante lover og normer for straffesaker må følges.
- Rett til fritt forsvar (kan. 1728, § 2): Den anklagede er ikke pliktig til å tilstå en overtredelse, og han kan ikke tas i ed på å si sannheten.
- At sakens dokumenter oppbevares på beskyttet måte (kann. 489, § 2 og 1719).

Med unntak av sistnevnte gjelder disse rettigheter når en sak føres for kirkelig domstol.

Ved administrativ behandling gjelder mindre omfattende rettigheter, men det er også en mer begrenset adgang til å ilegge en sanksjon.

- Ved administrativ behandling har den anklagede rett til å bli kjent med anklagen og bevisene, og naturligvis rett til å forsvare seg (kan. 1720, § 1).
- Før et ordenssamfunn/en kongregasjon beslutter seg for å ekskludere et medlem, gjelder ytterligere rettigheter (kann. 695–700).

Dersom rettigheter krenkes, vil det umiddelbart skade den anklagedes sak, men på lengre sikt vil det også ramme Kirken og dens rettssystem. Det verst tenkelige resultat er at en uskyldig blir dømt. Men man risikerer også at skyldige går fri eller får sterkt redusert straff dersom saken ikke føres riktig. Brudd på regler og rettsprinsipper vil også svekke tilliten og legitimiteten til det kirkelige rettssystem.

III.7. Vedtak som avslutter saken – «endelige vedtak»

III.7.1 Grunnløse beskyldninger

Blir konklusjonen på undersøkelsen at beskyldninger mot en person er grunnløse eller ikke kan bevises, må man oppheve eventuell suspensjon og også eventuelt gi erstatning/oppreisning til den som har lidd, jfr. kan. 128: «Enhver som rettsstridig ved en juridisk handling, ja, også ved enhver annen handling utført med forsett eller med annen form for skyld, forvolder en annen skade, påligger det forpliktelse til å reparere den forvoldte skade.»

III.7.2 Frifinnelse/ingen straff, men sikrende tiltak

I enkelte saker der anklagede frikjennes eller ingen straff ilegges, kan det likevel være på sin plass med en advarsel eller annen oppfølging, noe kirkeretten åpner for i kan.

1348. Det kan være aktuelt med ekstraordinær pastoral innsats eller også advarsler og formaninger, slik at den som ikke kan straffes, får styrke til å endre en atferd som er risikofylt eller kritikkverdig. Man kan se for seg en del tilfeller der slike oppfølgingstiltak er passende, for eksempel:

- Bakgrunnen for advarslene er utsvevende livsførsel og vanemessige antydninger av seksuell karakter som har gitt grunn til mistanke; dette er særlig problematisk dersom personen tidligere har begått eller vært mistenkt for overtredelser.
- Dersom det er psykiske problemer eller alkoholisme som krever profesjonell behandling.
- Dersom den anklagede på annen måte før eller under saken har oppført seg på en måte som svekker tiltroen til ham/henne eller til Kirken.

III.7.3 Korrigerende tiltak

Korrigerende tiltak kan være:

- I noen tilfeller vil man nøye seg med en «irrettesettelse», «advarsel» eller «broderlig korreksjon», jfr. kann. 1339 og 1341.
- Fjerning av ordensperson for eksempel fra en stilling som menighetsprest. Slik avgjørelse kan treffes av biskopen etter samråd med provinsialen, jfr. kan. 682, § 2.
- Avskjedigelse og forflytning av en ordinerer sogneprest er adskillig mer komplisert. Seksuelle overgrep vil vel oftest gi materielt grunnlag for avskjed, jfr. kan. 1741
- Prest kan ved «tungtveiende grunn» fratras skriftemålsfullmakt, jfr. kan. 974, § 1
- Prest kan få prekenforbud, spesielt om overgrepssak vil innebære at hans forkynnelse vil svekke egen og Kirkens trover-

dighet. Jfr. kan. 764. Fordi forkynnelsen er en sentral del av en klerikers gjerning og Kirkens liv, kreves tungtveiende grunner for å innskrenke eller frata en prest retten til å preke, og avgjørelsen bør begrunnes skriftlig.

III.7.4 Straffereaksjoner

Kirkeretten opererer med ulike straffer.

Eksempler på slike straffer (jfr. kan. 1336, § 1) er:

- forbud mot eller påbud om å ha tilhold på et bestemt sted eller territorium,
- fratagelse av myndighet, embete, oppdrag, tittel,
- forflytning til annet embete, og
- eksklusjon fra klerikerstanden» (det samme som «tap av kappe og krage»), som er den strengeste enkeltstraff mot kleriker. Den kan anvendes kun i svært få tilfeller (jfr. kan. 1395, § 2).

Hovedbestemmelsene om seksuelle forbrytelser begått av klerikere i kan. 1395, §§ 1 og 2, angir to primære straffer for seksuelle overgrep: suspensjon og eksklusjon fra klerikerstanden (jfr. *Normae de gravioribus delictis*, art. 6, § 2).

For et medlem av ordenssamfunn/kongregasjon gir seksuelt overgrep også grunnlag for eksklusjon fra enhver ordenstjeneste, jfr. kan. 695, § 1.

III.7.5 Erstatning/ oppreisning

En overgrepssak kan gi et berettiget grunnlag for krav om erstatning/oppreisning, som kan ha form av erstatning for økonomisk tap og kompensasjon (oppreisning) for ikke-økonomisk tap.

Dette kan tenkes i følgende tilfeller:

- fra gjerningsperson til offer for påført skade,
- fra gjerningsperson til kirkelig enhet for den indirekte skade Kirken er påført,
- fra kirkelig enhet til offer for den skadede Kirken indirekte har medansvar for ved ikke å ha opptrådt tilstrekkelig forutseende,
- fra kirkelig enhet til urettmessig anklaget person, dersom Kirken ved sin reaksjonsmåte har påført skade,
- fra anklager til urettmessig anklaget person for påført skade, og
- fra gjerningsperson til kirkelig enhet etter regresskrav som følge av skadeserstatning betalt av den kirkelige enhet.

VEDLEGG III – INSTRUKS FOR KONTAKTPERSONER

Kontaktpersoner for Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift oppnevnes av biskopen for fire år om gangen og kan gjenoppnevnes.

Kontaktpersonene skal være lett tilgjengelige, på telefon og/eller epost. Kontaktinformasjonen til disse personene skal være lett å finne både på www.katolsk.no og i egen brosjyre som skal være synlig og tilgjengelig hos stiftene, menighetene, ordenene og de kirkelige institusjonene.

Kontaktpersonene er der for å lytte til det den som henvender seg, har å si, og er ansvarlige for å viderebringe den informasjonen de får, til de instanser som skal behandle saken videre.

Når en kontaktperson får en henvendelse om et overgrep eller om grenseoverskridende adferd, skal vedkommende notere all relevant informasjon om hendelsen(e)s art.

Man skal spørre om navn på involverte parter og tidspunkt(er) for hendelsen(e).

Man skal også notere navn på den som henvender seg, og tidspunkt for henvendelsen. Man skal snarest mulig etter henvendelsen utferdige en så objektiv og uttømmende skriftlig rapport om saken som mulig. Denne rapporten skal forelegges den som har henvendt seg, til godkjenning.

Kontaktpersonen skal informere den som har henvendt seg, om regler og prosedyrer for den videre saksbehandling slik disse er beskrevet i disse retningslinjene. Er det en mindreårig som selv henvender seg, skal kontaktpersonen med det samme opplyse om at vedkommendes foreldre/foresatte vil bli orientert om anklagen.

I tilfeller hvor en person henvender seg og ønsker å være anonym, eller hvor henvendelsen ikke opplyser om anklagerens eller anklagedes identitet, noterer kontaktpersonen alle øvrige data som oppgis, informerer den som henvender seg, om det videre saksforløp og leverer sin rapport til Fagetisk råd og biskopen.

Når kontaktpersonen har mottatt en henvendelse, skal han/hun legge saken frem for biskopen og Fagetisk råd.

Kontaktpersonene møter ved behandlingen av saker i Fagetisk råd når de må gi nødvendig informasjon om henvendelser som kontaktpersonene har mottatt, og ellers når det er ønskelig.

For Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift

gis herved forpliktende retningslinjer som skal sikre enhetlig og kompetent behandling i saker om seksuelle overgrep/krenkelser, der mistenkte er prest/diakon eller ordensmedlem eller ansatt/frivillig i kirkens tjeneste. Retningslinjene er skrevet først og fremst med tanke på saker som gjelder barn og unge (under 18 år etter kirkelig lovgivning), og sårbare voksne. Disse gruppene har et særskilt vern både i kirkerettslig og i norsk straffelovgivning. Men retningslinjene skal følges ved alle typer grenseoverskridende seksuell atferd fra en kirkelig medarbeider. Fagetisk råds mandat omfatter alle typer saker.

Det er utarbeidet en brosjyre som kort gir informasjon om retningslinjene, og som gir referanser til de personer man kan henvende seg til når man får vite eller har mistanke om at et overgrep har funnet sted. Denne brosjyren skal være tilgjengelig i alle katolske menigheter i Oslo katolske bispedømme (OKB) og Trondheim stift.

